

Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO

Vår ref:
20/00394-5

Saksbehandler:
Kjersti Botnan Larsen

Dato:
9. november 2020

Barneombudets innspill til ekspertgruppe for tiltak rettet mot barn og unge

Barneombudet viser til e-post fra Utdanningsdirektoratet 6. november 2020, og takker for muligheten til å gi innspill til ekspertgruppen. Det er positivt at ekspertgruppen er gjenopprettet. Dette er viktig for at tiltakene som settes inn fremover i barnehager og skoler skal være kunnskapsbaserte.

Kunnskapsdepartementet har i oppdragsbrevet gitt viktige føringer for arbeidet, nemlig at barn og unge skal ha en lav tiltaksbyrde under koronapandemien. Departementet peker på at det er veldokumentert at et redusert tjenestetilbud har store konsekvenser for barn og unge. Samtidig har kunnskapsgrunnlaget vist at barn og unge i barnehage og skoler har en begrenset rolle i smittespredningen. Dette er viktige premisser som må ligge til grunn for ekspertgruppens arbeid. Ekspertgruppen var tydelige på i sin forrige rapport at valg av tiltak må ikke baseres på frykt, men på kunnskap. Barneombudet mener at den rettighetsbaserte tilnærmingen i ekspertgruppen tidligere var svært viktig for diskusjonen rundt valg av tiltak. Vi ber om at ekspertgruppen også denne gangen er tydelig på barn og unges rettigheter.

Innledningsvis vil vi peke på at vi er bekymret for om enkelte fylkeskommuner har misforstått regjeringens vedtak om å innføre rødt nivå for videregående skoler i kommuner med høyt smittenivå. Medieoppslag de siste dagene tyder på at noen fylkeskommuner har oppfattet dette som at alle skoler i fylkeskommunen er på rødt nivå og skolene da kun skal gi digitalundervisning. Dette vil i realiteten være et forebyggende tiltak for mange av de videregående skolene, og et tiltak vi mener fylkeskommunen ikke har hjemmel til å gjøre på regionsnivå. Dette ser vi er presisert i brevet som Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet og Utdanningsdirektoratet sendte ut 7. november 2020. Brevet inneholder mange viktige presiseringer som etter vår oppfatning svarer ut en del av det ekspertgruppen skal vurdere og gi føringer på. Innholdet i brevet bør tydelig kommuniseres til fylkeskommuner og kommuner og tas inn i smittevernveilederne. Dette gjelder både krav til konsekvensvurderinger, hva rødt nivå innebærer og hvem som kan beslutte å stenge eller begrense aktiviteten ved skoler.

Våre hovedsynspunkt

Vi ber ekspertgruppen ta med følgende punkter i sitt videre arbeid:

1) Krav til konsekvensvurderinger og innholdet i disse

Barneombudet mener det er viktig å fastholde at barns rettigheter skal oppfylles både lokalt og nasjonalt, også under korona-pandemien. Det er særlig i krisetider det er nødvendig å være tydelig på dette.

For å sikre at rettighetene oppfylles er det nødvendig å gjøre barnerettighetsvurderinger. Det innebærer at konsekvenser av tiltakene må vurderes opp mot oppfyllelsen av barns rettigheter. Det er viktig at dette kravet kommuniseres tydelig også fremover. Slik vi ser det, er det god veiledning om innholdet i konsekvensvurderingene i brevet fra 7. november. En del av

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

informasjonen i brevet bør etter vårt syn tas inn i smittevernveilederne og i annen relevant informasjon til skoleeiere og skoler.

Barneombudet vil understreke at det må gjøres tydelig for fylkeskommunene at det er kommunene som har myndighet til å gjøre vedtak om stenging av skoler, ikke fylkeskommunen, samt hva som er vilkårene for dette. Dette bør omtales særlig i informasjon om videregående skoler. Vi ber også om at presiseringen i brevet om at «*trengsel på skoleskyss er ikke en forholdsmessig årsak for å innføre hjemmeundervisning eller rødt nivå*», viderefremmes tydelig.

2) Tydelig veiledning om en differensiert tilnærming til rødt nivå

De siste dagers medieoppslag tyder på at det har oppstått misforståelser rundt hva rødt nivå innebærer. Barneombudet mener det er nødvendig med tydelig veiledning om at rødt nivå inneholder differensierte tiltak, og at rødt nivå ikke betyr stenging av skolen og overgang til kun digital undervisning. Dette er også presisert i brevet av 7. november og bør tas inn i smittevernveilederne for barnehager og skoler. Det bør også stilles krav om at beredskapsplanen for barnehager og skoler omhandler dette.

Rødt nivå har flere strenge tiltak som skolene kan ta i bruk og fortsatt ha elevene fysisk til stede på skolen. Vi mener at presiseringen om at tiltak rettet mot barn og unge skal være *forholdsmessig, målrettet og i minst mulig grad påvirke deres hverdags* bør tas inn i veilederen. Det er også viktig med tydelig veiledning om at det er nødvendig med *kompenserende tiltak* for skoler som må være på rødt nivå lenge. Dette gjelder også når elevene får opplæring i kohorter og deler av tiden på skolen. Det er ikke bare når det er gjort vedtak om å stenge skolene at det er krav om kompenserende tiltak.

3) Tydelig veiledning om at retten til utdanning gjelder ved lokale smitteutbrudd

Barneombudet mener det er viktig at dagens presiseringer om at elevene har rett til opplæring videreføres i perioder med lokale smitteutbrudd, eller mistanke om dette. Når trinn eller klasser ikke skal ha opplæring på skolen, må det gis hjemmeundervisning som et kompenserende tiltak. Det må forventes at læringsutbyttet er tilsvarende det som gjelder når elevene er på skolen. Veiledningen som er gitt om dette stiller store krav til skjønnsutøvelsen til de som skal praktisere det. Det bør gis enda tydeligere veiledning om kravene til skoleeiere og skoler i denne perioden, slik at det ikke oppstår så store lokale variasjoner.

Barneombudet mener også at det fortsatt må understrekes at hjemmeundervisningen skal være kortvarig, og at det må være en kontinuerlig vurdering av om det er et nødvendig og forholdsmessig tiltak. Hensynet til barnas beste må tillegges stor vekt, og det må sørges for god oppfølging av elevene både faglig og sosialt.

4) Krav til hjemmeundervisningens innhold og kvalitet

Hjemmeundervisning er i seg selv et kompenserende tiltak. Det settes inn fordi lovpålagte krav ikke kan oppfylles i en kortere periode på grunn av vedtak om nedstengning eller begrenset aktivitet. Det betyr at når undervisningen gis på denne måten skal den ha god kvalitet, og elevens læringsutbytte bør så langt som mulig være det samme som om opplæringen ville blitt gitt på skolen. Opplæringen som gis skal være forsvarlig. Dette innebærer at det er høye krav til fjernundervisningen og til lærernes oppfølging av elevene. Det skal ikke være nødvendig med tiltak for å kompensere for de negative konsekvensene av et kompenserende tiltak.

Barneombudet etterlyser tydelige krav til vurdering av om hjemmeundervisningen er forsvarlig. Hjemmeundervisningen skal så langt som mulig være likeverdig med opplæringen og oppfølgingen som ville blitt gitt på skolen. Det er viktig å lære av vårens erfaringer med hjemmeundervisning, og elevene må bli spurt og få si sin mening om opplæringen de får.

5) Ikke omdisponere eller sende personalet på skolene på hjemmekontor

Barneombudet mener at det er viktig å understreke at skoleeier og skolen må sørge for at personalet som inngår i laget rundt elevene fortsatt skal være tilgjengelig for elevene på skolen,

uavhengig av om skolen er på gult eller rødt nivå. Det er avgjørende at også rådgivere, miljøarbeidere og helsesykepleier er tilgjengelig på skolen. Disse har viktige oppgaver for å følge opp elever utenom det faglige. Disse bør ikke omdisponeres eller sendes på hjemmekontor.

Barneombudet ber også ekspertgruppen om å vurdere om lærere og skoleledere bør defineres som samfunnskritisk personell. Denne våren og høsten har vist hvor viktig disse gruppene er for elevenes læring og psykososiale forhold.

6) Tilbudet til barn og unge i særskilt sårbare situasjoner

Koordineringsgruppen for særskilt sårbare barn og unge har vist hvor store konsekvensene av korona-pandemien har vært for barn og unge i særskilt sårbare situasjoner.

For disse barna vil det beste tiltaket være at flest mulig får opplæring på skolen. Ved at opplæringen gis på skolen vil vi kanskje unngå opplevelsen av stigmatiseringen som flere rapporterte om når særskilt sårbare barn og unge fikk et skoletilbud mens andre hadde hjemmeundervisning. Dette bør også være et moment i vurderingen av om en skole bør stenges eller ikke. Dersom skoler stenger, må det fortsatt være et krav om at barn og unge i særskilt sårbare situasjoner skal tilbys opplæring på skolen. Det er viktig med tydelig informasjon om hvem dette gjelder. Dersom ikke innholdet i denne plikten presiseres tydeligere enn i vinter, er vi redd det fortsatt vil være store forskjeller i hvem som får et tilbud på skolen.

Skolen har en viktig oppgave som samordningsarena for barn som har behov for et sammensatt tjenestetilbud, samt å fange opp barns behov for hjelp. Det å stenge ned skoler har betydning for om barn i særskilt sårbare situasjoner får den nødvendige hjelpen. Koordineringsgruppen dokumenterte at tjenestene ikke fant hverandre da de ble sendt på hjemmekontor eller omdisponert, samt at antallet meldinger fra barnehager og skoler til barneverntjenesten gikk betydelig ned. Vi vet enda ikke hvor store langtidskonsekvenser dette vil få for barna det gjelder. Vi mener det er viktig å unngå at en tilsvarende situasjon oppstår igjen.

Barneombudet ber om at det presiseres tydelig at barn og unge med rett til særskilt tilrettelegging av sin opplæringssituasjon fortsatt skal få oppfylt sine rettigheter. Vi er bekymret for det læringstapet, for eksempel barn med vedtak om spesialundervisning eller særskilt språkopplæring, kan ha hatt siden mars. Det bør presiseres at flere barn i denne gruppen kan ha behov for kompenserende tiltak fremover, nettopp som følge av tidligere læringstap. Dette er også i samsvar med nylig publiserte rapporter om tap av opplæring for elever med vedtak om spesialundervisning. Vi forventer tydelige føringer om at disse elevenes rettigheter skal oppfylles, og at kompenserende tiltak skal settes inn.

Det er viktig å være oppmerksom på at barn som før koronaen ikke var i en sårbar situasjon, nå kan komme i en slik situasjon. Det er for eksempel igjen risiko for permitteringer i en del næringer, noe som kan ha betydning for familiens inntekt. Dette er noe barnehager og skoler må være oppmerksomme på.

7) Fylkesmennene

Barneombudet ber ekspertgruppen være tydelig på at fylkesmennene må følge med på praksis i kommunene og fylkeskommunene, og ta i bruk egnede virkemidler for å korrigere om det settes inn for inngripende tiltak. Det er også viktig at forskjeller mellom sektorene reduseres og at kommunene følger statens føringer på alle områder som gjelder barn og unge.

Barnehagene må også holdes åpne

Barneombudet mener også at barnehagene må holdes åpne så langt som mulig og at kravene og vurderingene også gjelder for disse. Dette bør presiseres i veiledningen som blir gitt.

Med vennlig hilsen

Karl Johans gate 7,
0154 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

Inga Bejer Engh
barneombud

Kjersti Botnan Larsen
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.